

הגדולה, לא משתבש – אף הוא אינו טועה, דמקום לה – לפי
 שהוא מעמיד את המשנה באדם שקבע שביתה בעיר הקטנה
 ומזדוהלך אל העיר הגדולה, שמאחר ולא קבע בה את שביתתו
 אין היא נידונית לו כארבע אמות, ואינו רשאי להלך בה אלא עד
 סוף תחום אלפיים אמה שלו. וחסורי מחסרה – ולגירסא זו צריך
 לומר שיש בדברי המשנה חסרון של כמה תיבות, והכי קתני – וכך
 יש לשנותה, אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה, לפי שכולה
 מובלעת בתוך תחום אלפיים אמה שלהם, ואין אנשי עיר קטנה
 מהלכין את כל עיר גדולה, לפי שאינה מובלעת כולה בתוך
 תחומם. כמה דברים אמורים, באדם שקבע שביתתו בעירו ומזדוהלך
 והולך אל העיר השכנה, אבל מי שהיה דר בעיר הגדולה והיה את
 עירובו בעיר הקטנה, או שהיה דר בעיר הקטנה והיה את עירובו
 בעיר הגדולה, הרי זה מהלך את כולה – את כל העיר שנתן בה את
 עירובו, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח, שמאחר ונתן בה את
 עירובו נידון הוא כאנשי אותה העיר, ונעשית לו כל העיר כארבע
 אמות.
 הגמרא מבארת את דינה של עיר היושבת על שפת הנחל: אמר רב
 יוסף אמר רמי בר אבא אמר רב הונא, עיר שיושבת על שפת הנחל,
 אם יש להנהיג – בין העיר והנחל, דקה – מחיצה, בגובה (ארבעה)
 [ארבע] אמות, מודדים לה [ולעיר] את תחום אלפיים אמה שלה
 משפת הנחל, כשאר ערים שמודדים את תחומן מקצה העיר, ואם
 לא – שאין מחיצה המפסיקה בין העיר לנחל, אין מודדין לה
 משפת הנחל, אלא כל אחד מדיירי העיר מודד את מקצתה
 ביתו, לפי שבכל עת חוששים דיירי העיר שמא יעלה הנחל על
 גדותיו ויציק את בתיהם, ולפיכך אין ישיבתם במקום נידונית
 כישיבת קבע אלא כישיבת עראי, ודינם כיושבי צריפים, שנתבאר
 לעיל (ה) שאינם נידונים כעיר אחת למדוד התחום מפתח העיר,
 אלא כל אחד מודד מפתח ביתו.
 אביי מברר דין זה: אמר ליה אביי לרב יוסף, דקה ארבע אמות אמרת
 לו? אלא – אמרת לנו שצריך מחיצה בגובה ארבע אמות בין העיר
 לנחל, כדי שיהא ניתן למנות אלפיים אמה משפת הנחל. ויש
 לתמוה על כך, מאי שנא מקל דפני דעלמא דארבעה – מדוע שונה
 דין 'דקה' [מחיצה] זו מדין שאר 'דקין', שהרי נתבאר לעיל (ס),
 לגבי אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו זה עם זה,
 שתקנתם היא על ידי שיעשו דיירי המרפסת 'דקה' בגובה ארבעה
 טפחים, ומדוע כאן צריך שתהא המחיצה בגובה ארבע אמות.
 אמר ליה רב יוסף לאביי, תם – שם, לגבי מרפסת, לא בעיתא
 תשמישיתא – אין דייריה פוחדים להשתמש במקומם, ואין המחיצה
 נצרכת אלא להיכיר, להפסיק בין המרפסת ובין החצר, ולפיכך די
 במחיצה של ארבעה טפחים, אבל הך – כאן, לגבי עיר העומדת
 על שפת הנחל, בעיתא תשמישיתא – פוחדים אנשי המקום
 להשתמש במקומם, שמא יעלה הנחל ויציקם, ולפיכך צריך
 שתהא המחיצה בגובה ארבע אמות, שבכך היא עשויה לעמוד
 ולהגן בפני המים שלא יציפו העיר.
 הגמרא מביאה מקור לדין זה של עשיית 'דקה' על שפת הנחל:
 אמר רב יוסף, מנא אמינא לה – עמדין למדתי לומר דין זה,
 שעשיית 'הדקה' גורמת למדוד את התחום משער העיר, דתניא
 בברייתא, התייר רבי שהיה בני העיר 'גדר' היושבת בגובה ההר
 ויורדין בשבת לעיר 'חמתן' היושבת בשיפוע ההר מתחתם, ואין בני
 העיר 'חמתן' עולין בשבת לעיר 'גדר'. ויש לברר, מאי טעמא – מה
 הוא טעם החילוק בזה, לא – האם אין לומר, שהטעם הוא משום
 דתני – אלו, בני גדר, עבדי דקה – עשו מחיצה בתחתית עירם,
 ומוחמת כן הם יושבים בטח בערים, ואינם חוששים לנפול לעמק.
 ולפיכך הם נידונים כשאר ערים שיושבים מודדים תחום אלפיים
 אמה מחומת העיר, ומאחר והעיר חמתן מובלעת בתוך אלפיים
 אמה לחומת העיר גדר רשאים בני גדר להלך בכל העיר חמתן.
 ותני – אבל אלו, בני חמתן, לא עבדי דקה – לא עשו מחיצה
 בתחתית עירם, ופוחדים הם להשתמש במקומם, שמא יפלו
 לעמק, ולפיכך הם נידונים כיושבי צריפים המונים אלפיים אמה

ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה הסמוכה להם,
 כלומר, אין היא נידונית להם כארבע אמות, אלא רשאים להלך
 בה עד שיכלה תחום אלפיים אמה שלהם ולא יותר. ויש לברר,
 מאי טעמא – מה הוא טעם החילוק ביניהם, לא – האם אין הביאור
 בזה, משום דתני – אלו, אנשי עיר קטנה, בלתי מדיקין – מידת
 אלפיים אמה שלהם, בפיצוי העיר הגדולה, ולפיכך אין העיר
 נידונית להם כארבע אמות, ותני – ואלו, אנשי העיר הגדולה,
 בלתי מדיקין בסוף העיר הקטנה, ולפיכך היא נידונית להם כארבע
 אמות, ורשאים להלך הימנה ולהלך עד שישלימו שיעור אלפיים
 אמה שלהם.
 נמצא, שחילוק זה שחילק רבי יהושע בן לוי בין כלתה מידתו
 בחצי העיר לבין כלתה מידתו בסוף העיר כבר נתבאר בדברי
 המשנה, ואם כן, מדוע תמה על כך רבי אידי ואמר שדברי נביאות
 הם, ואדרבה, היה לו לתמוה על רבי יהושע בן לוי מה חידוש יש
 בדבריו, מאחר שכבר נתפרשו במשנה.
 מתרצת הגמרא: ורבי אידי אנשי אנשי תני, כלומר, גירסא אחרת
 היתה לו בדברי המשנה להלך, שלא היה גורס כפי שגרס רבא
 'ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, אלא היה גורס
 'ואנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, ומקום לה בנותן –
 ומעמיד היה את המשנה באדם הנותן עירובו בתוך העיר, שלענין
 זה אין חילוק בין אם הוא מאנשי העיר הגדולה ונתן את עירובו
 בעיר הקטנה, לבין אם הוא מאנשי העיר הקטנה ונתן עירובו
 בגדולה, שבכל ענין נידונית לו העיר שנתן בה את עירובו כארבע
 אמות, ורשאי להלך את כולה ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח,
 אבל מודד לא תנן – אך דינו של אדם שלא נתן את עירובו בתוך
 העיר השכנה אלא קבע שביתתו בעירו ומדד משם ולהלך אלפיים
 אמה לתחום שבת, לא נתבאר בדברי המשנה, וממילא אין לנו
 ללמוד משם שיש חילוק בין כלתה מידתו בסוף העיר לכלתה
 מידתו בחצי העיר, ועל כן אמר רבי אידי שדברי רבי יהושע בן לוי
 דברי נביאות הם.
 שבה הגמרא ומקשה: ולא – וכי לא נתבאר במשנה שכן הוא הדין
 אף לגבי מודד, ותנן – והרי שנינו בסיפא של המשנה שם, 'למודד
 שאמר נותני לו אלפים אמה, שאפילו סוף מדיקין בלתי מדיקין'.
 כלומר, שאם מודד אדם אלפיים אמה ממקום שביתתו וכלתה
 מידתו באמצע מערה, אינו רשאי להלך משם ולהלך כלל, ואין
 אומרים שנידונית לו כל המערה כארבע אמות. ויש ללמוד מכאן
 בדברי רבי יהושע בן לוי, שאדם שכלתה מידתו בחצי העיר אין
 היא נידונית להם כארבע אמות. ומעתה יש לשונו ולתמוה על רבי
 אידי, מדוע אמר שדברי נביאות הן, הרי כבר נתבאר דין זה
 במשנה. ואדרבה, היה לו לתמוה על רבי יהושע בן לוי מדוע
 הוצרך להשמיענו דין זה המפורש במשנה.
 מתרצת הגמרא: אכן יש ללמוד מדברי המשנה שאם כלתה מידתו
 בחצי העיר אין היא נעשית לו כארבע אמות, אבל מכל מקום סוף
 העיר איננה רבא ליה דלא תנן – הוצרך רבי יהושע בן לוי
 להשמיענו שאם כלתה מידתו בסוף העיר נידונית היא לו כארבע
 אמות, לפי שדין זה לא נתבאר בדברי המשנה, ועל כך אמר רבי
 אידי שדברי נביאות הם.
 הגמרא מביאה מימרא בענין הגירסא הנכונה במשנת 'אנשי עיר
 גדולה: אמר רב נחמן, מאן דתני – מי ששונה הגירסא במשנה
 להלך 'אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, לא משתבש –
 אינו טועה, ומאן דתני – מי ששונה הגירסא 'אין אנשי עיר קטנה
 מהלכין את כל עיר גדולה, לא משתבש – אף הוא אינו טועה.
 ועתה הוא מבאר כיצד יתכן הדבר ששתי הגירסאות נכונות הן:
 מאן דתני – מי ששונה שאנשי עיר קטנה רשאים להלך את כל
 העיר הגדולה לא משתבש – אינו טועה, משום דמקום לה – הוא
 מעמיד את המשנה, באדם הדר בעיר הקטנה ונותן את עירובו
 בעיר הגדולה, ומאחר וקבע בה את שביתתו נעשית היא לו
 כארבע אמות, ומהלך את כולה ועוד אלפיים אמה לכל רוח. ומאן
 דתני – ומי ששונה שאין אנשי העיר הקטנה מהלכים את כל העיר

לכל אחד מפתח ביתו, ועל כן אינם רשאים לילך בכל העיר גדר, אלא כל אחד מהם מהלך עד שכלים אלפיים אמה שמודר מביתו. נמצא, שיש להוכיח ממה שהתיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ולא התיר לבני חמתן לעלות לגדר, שעיר העומדת על שפת הנחל צריכה מחיצה בין העיר לנחל, כדי שתהיה ישיבתה בטוחה, ועל ידי כן יוכלו למנות לה אלפיים אמה מחומתה.

הגמרא דוחה את הראיה שהביא רב יוסף מדברי רבי: **פִּי אֶתָּא** [כאשר בא] רב דימי אין באן פסק הלכה בלבד, אִין דִּינוּ שֶׁל רבי לגבי הערים גדר וחמתן עוסק בהלכות תחומין כלל, אלא **מִטְּמְרֵי לָחוּ** – מכים וחובטים היו **בְּנֵי גֵדֵר לְבָנֵי חֲמַתָּן**, כאשר היו אלו מגיעים לעירם, ולפיכך הוצרך רבי לתקן שלא יעלו בני חמתן לבני גדר, אלא רק בני גדר יירדו לחמתן, ונמצא, שאי אפשר להביא כלל ראיה מדברי רבי לדין עיר היושבת על שפת הנחל.

שואלת הגמרא: **וּמָאי** – מה היא כוונת דברי הגמרא **הַתִּיר רַבִּי**, הרי לפי דברי רב דימי אין באן פסק הלכה אלא תקנה בלבד. משיבה הגמרא: הכוונה בזה שהתקין רבי תקנה זו.

שבה הגמרא ושואלת: **וּמָאי שָׁנָא שֶׁבַת** – ומדוע נשתנה יום השבת, שלא אסר רבי על בני חמתן לעלות לעיר גדר אלא ביום השבת, הרי אף בימות החול יש לחוש שמא יבן בני גדר לבני חמתן.

משיבה הגמרא: משום **דְּשִׁבְיָהּ בָּהּ** – ביום השבת מציזה השְׂבִיחוֹת, ובשעת שכרותם היו בני גדר מכים את בני חמתן, ולפיכך הוצרך רבי לתקן שלא יעלו אליהם ביום השבת, אבל בימות החול אין לחוש לכך.

שבה הגמרא ושואלת: מזה הועיל רבי בתקנתו שלא יעלו בני חמתן לגדר, הרי מאחר והתיר לבני גדר לירד לחמתן יש מקום לחוש **דְּבִי אֱוִילֵי לְהִתָּם נִמְי מִטְּמְרֵי לָחוּ** – שכאשר יבואו בני גדר לעיר חמתן גם כן יכו את יושביה.

משיבה הגמרא: **כִּלְכָּא בְּלֵא מְתִיה שֶׁב שְׁנֵי לֹא נָבַח** – כלב שאינו עומד בעירו, אפילו במשך שבע שנים אינו נובח. משל הוא, והכוונה בזה שמאחר ובני גדר היורדים לבני חמתן אינם נמצאים בעירם אין הם מכים את בני חמתן, לפי שאינם מרגישים בטוחים שלא במקומם.

שבה הגמרא ושואלת: מאחר שאין בני גדר בטוחים בעיר חמתן, אם כן השתא נמי **מִטְּמְרֵי בְּנֵי חֲמַתָּן לְבָנֵי גֵדֵר** – עתה יש מקום לחשוש שבני חמתן יכו את בני גדר היורדים אליהם, לפי שהם עומדים בעירם ובטוחים בה, ומדוע התיר רבי לבני גדר לירד לחמתן.

משיבה הגמרא: **בְּוִילֵי הָאֵי לֹא בִיפִי לָחוּ** – עד כדי כך אין בני גדר כפופים לבני חמתן, שאף על פי שאינם עומדים בעירם ואינם מעיזים להכות את בני חמתן מכל מקום אינם נכנעים להם, ולפיכך אין בני חמתן מכים את בני גדר.

הגמרא מביאה ביאורים נוספים באיזה אופן נאמר דינו של רבי לגבי הערים גדר וחמתן: **רַב סְפָרָא אָמַר**, העיר חמתן **עִיר הַעֲשׂוּיָה בְּקִשְׁתֵּי תְּוָאִי** [היתה]. כלומר, לא ספרא סובר שלא היתה זו תקנה של עשיית שלום בין הערים, אלא פסק דין בהלכות תחומין, ומכל מקום אין להביא משם ראיה לענין עיר העומדת על שפת הנחל, לפי שאין טעם ההיתר והאיסור תלוי בעשיית 'דקה', אלא שהעיר חמתן היתה עשויה כקשת, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים אמה, ובאופן כזה נתבאר בדברי הגמרא לעיל (נה) שאין מודדים ליושביה את תחומם מן ה'יָתֵר' [חוט הקשת], אלא כל אחד מודד מפתח ביתו. ומאחר וה'קשת' היתה מרוחקת מן העיר גדר, נמצא שלא היו רשאים בני העיר חמתן לילך אלא עד תחילת העיר גדר, ששם כלו אלפיים אמה שלהם, אבל העיר גדר מרובעת היתה, ומונים לה אלפיים אמה מחומתה, ומאחר וכל העיר חמתן מובלעת היתה בתוך אלפיים אמה שמחומת העיר גדר רשאים היו בני גדר לילך בכל חמתן (וציור ב' 8).

רַב דִּימִי פְּרִי חִינָנָא אָמַר, **אֲנִישֵׁי עִיר גְּדוּלָּה וְאֲנִישֵׁי עִיר קִטְנָה תְּוָאִי**. כלומר, טעם הדבר שהתיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ואסר על בני חמתן לעלות לגדר, לפי שגדר היתה עיר גדולה וחמתן עיר

קטנה, ונמצא, שכאשר היו יוצאים בני חמתן מעירם לילך לגדר היה כלה תחומם באמצע העיר, ובאופן כזה נתבאר בדברי הגמרא לעיל (ט) שאין העיר כולה נידונית להם כארבע אמות, ואינם רשאים להמשיך ולילך עוד, אך בני גדר כשהיו יוצאים מעירם לילך לחמתן היה תחומם כלה בסוף העיר, ובאופן כזה נתבאר שם שכל העיר נידונית להם כארבע אמות, ולפיכך רשאים היו להמשיך ולילך עוד חוץ לעיר חמתן, עד להשלמת תחום אלפיים אמה שלהם (ציור ג' 8). נמצא לפיכך זה, שלא אסר רבי על דיירי חמתן לילך לגדר, אלא כוונת הדברים כך היא, שהתיר רבי לבני גדר לילך בכל העיר חמתן כאילו היא ארבע אמות, ואין מנכים להם את רוחבה מתחום אלפיים אמה שלהם, אך לא התיר לבני חמתן לילך בכל העיר גדר כארבע אמות, אלא עד מקום שכלה תחומם בלבד.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לשנות את מחלוקת רב ספרא ורב דימי: **רַב כְּהֵנָּא מְתִיב הָכִי** – שונה היה את מחלוקתם של רב ספרא ורב דימי בביאור דברי רבי באופן כזה, כמו שנתבאר עתה בגמרא, שרב ספרא העמיד בעיר העשויה כקשת ואילו רב דימי העמיד בעיר גדולה וקטנה, אבל **רַב מְבִימִי מְתִיב הָכִי** – שונה היה את מחלוקתם באופן כזה, נחלקו **רַב סְפָרָא וְרַב דִּימִי פְּרִי חִינָנָא** מדוע התיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ואסר על בני חמתן לעלות לגדר. **הָד אָמַר** – אחד מאמוראים אלו מבאר שחמתן **עִיר הַעֲשׂוּיָה בְּקִשְׁתֵּי תְּוָאִי**, ו**הָד אָמַר** – ואחד מן האמוראים מבאר, שאֲנִישֵׁי עִיר קִטְנָה וְאִישֵׁי עִיר גְּדוּלָּה תְּוָאִי. כלומר, לדברי רב טביומי לא נתפרש מה היא דעת רב ספרא ומה היא דעת רב דימי, אלא רק יודעים אנו שאחד מהם אמר כך והשני כך, ואילו לדברי רב כהנא נתבאר במפורש מה אמר כל אחד מהם.

משנה

משנה זו עוסקת בדין עיר גדולה ועיר קטנה הסמוכות זו לזו: **אֲנִישֵׁי עִיר גְּדוּלָּה רְשָׁאִים לְהִיּוֹת מְחַלְכִּין אֶת כָּל עִיר קִטְנָה** הסמוכה להם, **וְכֵן אֲנִישֵׁי עִיר קִטְנָה רְשָׁאִים לְהִיּוֹת מְחַלְכִּין אֶת כָּל עִיר גְּדוּלָּה**. כיצד, מִי שְׂהִיָּה דר **בְּעִיר גְּדוּלָּה וְנָתַן אֶת עִירָוּבֵי בְּעִיר קִטְנָה** הסמוכה לעיר, או מי שזהה דר **בְּעִיר קִטְנָה וְנָתַן אֶת עִירָוּבֵי בְּעִיר גְּדוּלָּה**, הרי זה **מְחַלְכֵּן אֶת בּוֹלָה** – את כל העיר שנתן בה את עירובו כאילו היא ארבע אמות, ו**חֻצְוָהּ לָהּ מוֹנָה עוֹד אֶלְפִּים אָמָּה** לכל רוח לתחומה. זו היא דעת חכמים.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, **אִין לֹא רְשוּת לִילֵךְ אֱלָא מִמָּקוֹם עִירוּבֵי אֶלְפִים אָמָּה** לכל רוח. כלומר, אין העיר שהניח בה את עירובו נידונית לו כארבע אמות, אלא אף היא עולה למניין אלפיים אמה של תחומה.

אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא חכמים, **אִי אָתָּם מוֹדִים לִי בְּכַדֵּם הַנוֹתֵן אֶת עִירָוּבֵי בְּמִצְרָת, שְׂאִין לֹא רְשוּת לִילֵךְ אֱלָא מִמָּקוֹם עִירוּבֵי אֶלְפִים אָמָּה** לכל רוח ותו לא, ואין המערה נידונית לו כארבע אמות, ואם כן אף בנותן עירובו בעיר הדין כן, שאין היא נידונית לו כארבע אמות, אלא מכלל אלפיים אמה ממקום עירובו בלבד.

אָמְרוּ לֹא חֲכָמִים, אכן מודים אנו לך בנותן עירובו במערה שאין היא נידונית לו כארבע אמות, אך **אִימְתִי מוֹדִים אֲנוּ בִּזְה, בְּזִמְן שְׂאִין בָּהּ דִּיּוּרִין** – שאין דרים אנשים במערה זו, אֲבָל אם נתן עירובו במערה שיש בה דִּיּוּרִין הרי זה **מְחַלְכֵּן אֶת בּוֹלָה** כארבע אמות, ו**חֻצְוָהּ לָהּ אֶלְפִים אָמָּה** לכל רוח. ולפיכך אף בנותן עירובו בעיר סוברים אנו כן, שאם נתן עירובו בעיר שדרים בה אנשים נידונית היא לו כארבע אמות, ומודד חוצה לה אלפיים אמה לכל רוח.

נִמְצָא לדברי חכמים, קָל תוֹכָה שֶׁל מַעְרָה מְעַל נִבָּה. כלומר, דינו של הנותן עירובו בתוך מערה שדרים בה אנשים כן מדינו של הנותן עירובו על גבה מבחוץ. שאם נתן עירובו בתוכה נידונית היא לו כארבע אמות, מאחר ויש בה דיורים, ומודד אלפיים אמה מסוף המערה, אבל אם נתן עירובו על גבה מבחוץ אינה נידונית לו כארבע אמות, מאחר ואין דרים אנשים על גבה, ואינו מודד אלפיים אמה אלא ממקום עירובו בלבד.

המשך מעמוד קעו

1 עתה מביאה המשנה דין המוסכם על דעת הכל: וְלִמּוּד –
2 ולאדם השובת או נותן עירובו מחוץ לעיר, ומודד אלפיים
3 אמה לתחומו ונכנס לתוך העיר, שְׁאֵמְרוּ חכמים שְׁנוֹתֵינִין לוֹ
4 אֱלֵפִים אָמָּה לכל רוח ממקום שביתתו או מעירובו, בזה מודים
5 חכמים לרבי עקיבא שְׁאֵפִילוֹ אם סוף מִדָּתוֹ כָּלָה בְּאַמְצַע מַעְרָה
6 אינו מהלך יותר. כלומר, אף על פי שנחלקו חכמים על רבי
7 עקיבא באדם הנותן עירובו בעיר, שלפי שיטתם כל העיר

8 נידונית לו כארבע אמות, מכל מקום מודים הם לו ב'מודד',
9 דהיינו באדם ששבת מחוץ לעיר או בעיר אחרת ומודד אלפיים
10 אמה של תחומו ומגיע לעיר או למערה, שבאופן כזה אין
11 העיר או המערה נידונים לו כארבע אמות, ואף על פי שיש
12 בהם דיורים, אלא עולים הם לו לתחום אלפיים אמה שלו,
13 ואם כלה תחומו באמצע העיר או המערה אינו רשאי להמשיך
14 ולילך עוד כלל.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדעת חכמים במשנה: **אמר רב יהודה אמר שמואל**, אדם ששבת ו-שהה בשבת בין השמשות של ערב שבת) **בעיר חריבה**, שאין דרים בה אנשים, אבל יש לה מחיצות, **לרפין** – לשיטת חכמים שבמשנתנו, רשאי הוא להיות **מחלף את פתח** כאילו היא ארבע אמות, ו**חוצה לה אלפים אמה** לכל רוח. אבל אם שבת חוץ לעיר והניח את עירובו **בעיר חריבה**, מודים חכמים לרבי עקיבא אמות, או שבאופן זה להלך **מקום עירובו אל אלפים אמה** לכל רוח בלבד, ודיינו, שאין העיר נעשית לו כארבע אמות, אלא נמדדת בתוך תחום אלפיים אמה שלו. **רבי אלקיבא אומר**, **אחד שבת ואחד הניח** – בין אם שבת בעיר חריבה ובין אם רק הניח בה את עירובו, הרי זה **מחלף לדברי חכמים את פתח** כאילו היא ארבע אמות, ו**חוצה לה אלפים אמה** לכל רוח. כלומר, נחלקו שמואל ורבי אלעזר בשיטת חכמים, לגבי אדם המניח את עירובו בעיר חריבה, האם הוא נידון כשוכת בה וכל העיר נעשית לו כארבע אמות, או שבאופן כזה מודים חכמים לרבי עקיבא שאין דין המניח כדין השוכת, ואינו רשאי להלך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו בלבד.

הגמרא מקשה על דברי רבי אלעזר ממשנתנו: **מיתיבי** – הקשו בני הישיבה על דברי רבי אלעזר. שנינו במשנה (לעיל ע"א), **אמר ר' רבי עקיבא** לחכמים, **אי אתם מודים לי** ב**אדם הנותן את עירובו במקרה**, **שאין לו מקום עירובו** **אלא אלפים אמה** לכל רוח, ואין המערה נידונית לו כארבע אמות, ואם כן, אף בנותן עירובו בעיר אין היא נידונית לו כארבע אמות. **אמר ר' חכמים**, **אכן מודים אנו לך בזה**, אבל **אימתי**, **בזמן שאין בה דיוורין** – שאין אנשים דרים במערה, אבל באופן שדרים בה נידונית היא למניח את עירובו כארבע אמות. ויש לדייק מדברי המשנה, **הא פאין בה דיוורין** מודו ליה – אבל באופן שאין אנשים דרים בעיר או במערה מודים חכמים לרבי עקיבא, שהמניח שם את עירובו אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח ממקום עירובו, וכפי שפירש שמואל את דעת חכמים, ושלא כדברי רבי אלעזר.

דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי המשנה, משום שניתן לפרש את דבריה באופן אחר, **מאי** – מה היא כוונת המשנה שמודים חכמים לרבי עקיבא **כשאין בה דיוורין**, כשאין בה מחיצות, **לדירה**, דהיינו, שנפלו מחיצותיה, שבאופן כזה אפילו אם שבת בה אין לו אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, אבל כשהניח עירובו בעיר או במערה שיש לה מחיצות סוברים חכמים שנידונית היא לו כארבע אמות, אפילו אם אין דרים בה אנשים, ורשאי להלך את כולה ו**חוצה לה אלפיים אמה** לכל רוח.

הגמרא מנסה להביא ראיה מברייתא שלא כדברי רבי אלעזר: **תא שמע** – בוא ושמע ראייה לשיטת שמואל, ושלא כרבי אלעזר. שנינו בברייתא, אדם ששבת **בעיר**, **אפילו אם היא גדולה כמו העיר אנטוכיא**, או ששבת **במערה**, **אפילו אם היא גדולה כמערת צדקיהו** **מלך יהודה**, רשאי להיות **מחלף את פתח** כארבע אמות, ו**חוצה לה אלפים אמה** לכל רוח.

מבאר הגמרא את הראיה מהברייתא: **קתני** – שנתה הברייתא עיר ומערה יחדיו, ויש ללמוד מכך שכוונתה להשמיענו ש**רבי דומיא דמערה** – שדין העיר דומה לדין המערה, **מה מערת חריבה** – כשם שמערת צדקיהו שעוסקת בה הברייתא חריבה היא, שאין דרים בה אנשים, **אף העיר** שעוסקת בה הברייתא **חריבה** היא מיושבה, אלא שעדיין יש לה מחיצות. ויש לדייק מדברי הברייתא, **שבת אין** – שרק אדם השוכת בעיר או במערה חריבה רשאי להיות מחלף את כולה כארבע אמות, **אבל אם הניח את עירובו שם ולא שבת בה**, **לא** – אינו רשאי להלך את כולה כארבע אמות, אף על פי שיש לה מחיצות, אלא עולה היא לו למנן אלפיים אמה של תחומו.

ומעתה יש לדקדק, **מני** – מי הוא התנא ששנה ברייתא זו, הסובר שדווקא השוכת בעיר חריבה מחלף את כולה כארבע אמות, ולא

המניח. **אליבא** – אם נאמר שתנא זה הוא **רבי עקיבא**, אם כן, **מאי ארבי** – מדוע נקט את דינו דווקא בעיר **חריבה**, הרי **אפילו** בעיר **ישיבה** (מיושבת) **נמי** – גם כן סובר רבי עקיבא שהמניח את עירובו בה אינו רשאי להלך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, ואין העיר נידונית לו כארבע אמות. **אלא לאו** – האם אין לומר, שהברייתא היא כשיטת **רפין**, הסוברים שהמניח עירובו בעיר מיושבת רשאי להלך את כולה כארבע אמות. ונמצא שיש לדקדק מדברי הברייתא לשיטת חכמים, **טעמא דשבת אין** – טעם הדבר שרשאי הוא להיות מחלף את כל העיר החריבה כארבע אמות, משום ששבת בה, **אבל אם הניח בה את עירובו ולא שבת בה**, **לא** – אינו רשאי להלך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, כשיטת שמואל בדעת חכמים, ושלא כרבי אלעזר.

דוחה הגמרא: **לא תימא** – אל תאמר שכוונת הברייתא היא **עיר דומיא דמערה** – לדמות את העיר למערה, שכשם שהמערה חריבה כן העיר חריבה, **אלא אימא** – אלא אמור שכוונת הברייתא היא **מערה דומיא דעיר** – לדמות את המערה לעיר, **מה עיר ישיבה** – כשם שסתם עיר מיושבת היא, **אף המערה** שעוסקת בה הברייתא **ישיבה** היא. וברייתא זו כשיטת **רבי עקיבא** היא, **דאמר** שהמניח עירובו **אין לו מקום עירובו** **אלא אלפים אמה** בלבד, אפילו אם הניחו בעיר מיושבת, ו**בשבת מודה** – ורק באופן שהאדם עצמו שוכת בתוך העיר מודה רבי עקיבא לחכמים שכל העיר נידונית לו כארבע אמות. וממילא לא ניתן להוכיח מהברייתא לענין מחלוקת שמואל ורבי אלעזר שנחלקו בדעת חכמים.

מקשה הגמרא: כיצד ניתן לפרש שהברייתא עוסקת במערה מיושבת, ו**הא כמערת צדקיהו קתני**, ומערת צדקיהו חריבה היא. מתרצה הגמרא: אין כוונת הברייתא לדמות את המערה ששבת בה למערת צדקיהו בכל נעניה, אלא הרי היא **כמערת צדקיהו** קצת **ולא כמערת צדקיהו לגמרי**, **כמערת צדקיהו** לענין כך שמערה נדולה היא, **ולא כמערת צדקיהו**, **דאילו התם חריבה** – שכן מערת צדקיהו חריבה היא. ו**הכא ישיבה** – ואילו כאן עוסקת הברייתא במערה מיושבת.

הגמרא מביאה מעשה בענין מחלוקת רבי עקיבא וחכמים: **מר יהודה אשכחיהו** (פגש) **לבני העיר מברכתא**, **דקא מותבי עירוביהו** **בבי כנישתא דבי אגור** – שהניחו את עירובם בבית הכנסת של 'בית אגור' שעמד מחוץ לעיר, ובית כנסת גדול היה, ועמד כולו בתוך אלפיים אמה לעיר 'מברכתא', ולא דקדקו בני העיר להניח העירוב בסוף בית הכנסת, מאחר שסוברים היו כשיטת חכמים, שהמניח עירובו במקום המוקף מחיצות נידון לו כל אותו המקום כארבע אמות, ורשאי לילך ממנו אלפיים אמה לכל רוח, ונמצא, שאף אם מניחים הם את העירוב בתחילת בית הכנסת, רשאים הם לילך מסופו אלפיים אמה.

אמר להו – אמר להם מר יהודה לבני העיר מברכתא, **גווי ביה טפי** – העמיקו בו יותר, כלומר, הניחו את העירוב בעומק בית הכנסת בסופו, **כי היכי דלישתרי לבו טפי** – שעל ידי כן יהא מותר לכם לילך יותר אמות מחוץ לעיר, לפי שסובר היה מר יהודה כשיטת רבי עקיבא, שהמניח עירובו במקום המוקף מחיצות אינו רשאי לילך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, ולפיכך יעץ להם להניח את העירוב בסוף בית הכנסת, כדי להוסיף להם על תחומם. **אמר ליה רבא** למר יהודה, **פלגא** – חולק על חכמים אתה, **בדיני עירובין** לית דהש להא **דרבי עקיבא** – אין מי שחושש לשיטתו של רבי עקיבא המחמיר, מאחר שכלל הוא בדינו (לעיל מו.) 'הלכה כדברי המיקל בעירוב', ומכיון שנוקטים להלכה כדעת חכמים המקילים ממילא אין צריכים להרחיק את העירוב לסוף בית הכנסת, שאף אם מניחים אותו בתחילתו נידון כולו כארבע אמות, ומותר לילך אלפיים אמה מסופו.

הדרן עלך כיצד מעברין

פרק ששי - הדר

פרק זה עוסק בדיני חצר שגרים בה כמה אנשים, אימתי הם צריכים לערב ביניהם בכדי להתיר את ההוצאה לחצר. כמו כן יתבאר דינה של חצר שמתגורר בה נכרי.

משנה

המשנה מבארת את דין ההוצאה מבתים לחצר שבבתים הפתוחים אליה מתגוררים ישראלים ונכרים: ישראל הדר עם העובד בוכבים [אחד או יותר] בחצר אחת, או שהוא דר עם מי שאינו מודה בעירוב, דהיינו כותי, הרי זה הנכרי או הכותי, אוסר עליו - על הישראל, להוציא מביתו לחצר ומהחצר לביתו, שמחמת שותפות הנכרי או הכותי בחצר אסורה ההוצאה לשם, ואין עירוב מועיל בחצר זו להתיר את ההוצאה, ואף אין מועיל שהנכרי יבטל את רשותו, עד שישכור הישראל מהנכרי את רשותו בחצר. דין זה הוא אף בישראל יחידי הדר עם הנכרי או הכותי בחצר אחת. זו היא שיטת רבי מאיר.

רבי אליעזר בן יעקב אומר, לעולם הנכרי או הכותי אינו אוסר על ישראל הדר עמו להוציא מביתו לחצר, עד שיהיו דרים באותה חצר שני ישראלים בשני בתים האוסרין זה על זה להוציא מבתיהם לחצר בלא עירוב. כלומר, כאשר שני ישראלים ויותר הדרים בחצר אחת, באים לערב בחצרם בכדי להתיר את ההוצאה מהבתים לחצר, אין עירובם מועיל, מפני הנכרי הדר עמם, עד

שישכרו את רשותו.

כאמור לעיל נכרי וכותי אוסרים על בני החצר להוציא מהבתים לחצר, ועירוב או ביטול רשות אינם מועילים להתיר זאת, עד שהישראלים ישכרו מהם את רשותם. דין זה, לדעת תנא קמא, נוהג גם בצדוקי, שדינו כנכרי. רבן גמליאל חולק על כך: אמר רבן גמליאל, צדוקי אינו כנכרי, והוא יכול לבטל את רשותו על מנת להתיר להוציא לחצר, וראיה לדבר שמעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים, ואמר לנו אבא, מהרו והוציאו את הכלים שלנו למבוי מיד אחרי כניסת שבת, ובוזה תחזיקו את המבוי להיות שלכם לשבת זו, עד שלא יוציא - [כשעדיין לא הוציא] הוא ויאסר עליכם את ההוצאה על ידי הוצאתו. מדברים אלו מובן שהנידון היה סביב ביטול רשות, שהנכרי ביטל להם את רשותו, ומי שביטל רשותו לשאר בני החצר ושוב הוציא מביתו לחצר קודם שהוציאו הם, חוזר ומחזיק ברשותו בחצר ואוסר עליהם, ועל כן אמר להם שיחזיקו בחצר קודם שיוציא הוא ויבטל את ביטולו ויחזור ויאסור עליהם. מכאן יש ללמוד שצדוקי אינו כנכרי, ודי שיבטל את רשותו כדי להתיר לאחרים להוציא מבתיהם לחצר.

רבי יהודה אומר, פלשון אחר אמר להם אביו של רבן גמליאל, וכך אמר, מהרו ועשו צרכיכם במבוי מבעוד יום, עד שלא יוציא ויאסר עליכם, לפי שלדעתו אף אם יחזיקו הם במבוי תחילה, כאשר יוציא הצדוקי מחצירו למבוי הרי הוא חוזר ומחזיק ברשותו, ויאסור עליהם להוציא לשם.